

Аліна Рощина

Пальчик-пальчик, де бродив?

Пальчикові ігри для малечі

Пальчик-пальчик, де бродив?
Пальчикові ігри для малечі

УДК 373.2:792.9
Р58

Фото Аліни Роциної
Дизайн обкладинки Тетяни Баштової

Роцина А.

Р58 Пальчик-пальчик, де бродив? Пальчикові ігри для малечі. – К. : НАІРІ, 2024. – 84 с., іл.
ISBN 978-617-8192-99-0
978-617-8192-21-1 (електронне видання)

У збірнику наведено приклади пальчикових ігор різної тематики: ігри з назвами пальчиків, до деяких епох колообігу року, «універсальні» ігри, які можуть підійти до будь-якої епохи. Також наводиться приблизний опис жестів, що супроводжують текст. Читач може використовувати запропоновані рухи або вигадати власні, надихнувшись прикладом. Пальчикові ігри з дітьми дарують бадьорість і радість руху, роблять спілкування захопливим та веселим, насиченим та пізнавальним. Бажаємо вам отримувати задоволення та всебічну користь, а також натхнення у створенні нових, власних ігор!

УДК 373.2:792.9

ISBN 978-617-8192-99-0

© Аліна Роцина, 2024
© Видавництво «НАІРІ», Київ, 2024

Аліна Рощина

Пальчик-пальчик, де бродив? Пальчикові ігри для малечі

Київ
НАПР
2024

Зміст

Від авторки	5
Значення пальчикових і жестових ігор у дитячому садку	6
Рекомендації щодо вибору та проведення пальчикових ігор	8
Ігри для маленьких пальчиків	13
Осінні ігри	26
Зимові ігри	44
Весняні ігри	58
Літні ігри	73

Від авторки

Вітаю, мене звати Аліна Рощина. Я вальдорфська вихователька, поетка, мама трьох дітей. На створення цієї збірки мене надихнула робота у вальдорфському дитячому садочку. Якимось так сталося, що мені було відомо багато пальчикових ігор російською мовою, а от українською — не вистачало. Тому весь час доводилося шукати новий матеріал — обмінюватися іграми з іншими вихователями, перекладати, або ж створювати нові ігри на основі чудових віршиків україномовних поетів. І за кілька років уже назбиралася ціла колекція цікавих і здебільшого оригінальних ігор, якими дуже хотілося поділитися з іншими поціновувачами такої творчості.

Тому спочатку з'явився YouTube-канал, де ділилася своїми «скарбами», а згодом ці ігри зібралися до купи в оцій книжечці. У середині ви знайдете тексти, описи рухів та посилання на відео деяких ігор для зручності сприйняття. Беріть їх за основу, надихайтесь, створюйте свої власні ігри — це так просто і цікаво!

Збірка кілька років чекала свого часу, щоб побачити світ, і от нарешті вона готова до зустрічі з вами! Відкрийте її і пориньте у чарівний світ гри!

Значення пальчикових і жестових ігор у дитячому садку

Пальчиковою або жестовою грою називають органічне поєднання мовлення (як правило, у віршованій, римованій формі) і руху (пальців і кистей, іноді інших частин тіла). У таких іграх зміст віршованого тексту передається за допомогою рухів рук та пальців.

У чому цінність пальчикових і жестових ігор? Спектр їхніх розвивальних можливостей надзвичайно широкий і охоплює різноманітні сфери. Такі ігри долучають дрібну моторику рук, що сприяє появі більш тонких, диференційованих рухів, розвивають тактильне сприйняття. Завдяки зв'язку між рухами різних частин тіла, особливо пальців рук, з корою півкуль головного мозку даний вид гри сприяє активізації діяльності клітин мозку, виникненню нових зв'язків між останніми; сприяє збагаченню мовлення і мислення в цілому. При цьому інтелект дитини розвивається в найбільш природний, здоровий спосіб.

Гармонійне поєднання рухів і тексту сприяє розвитку мовлення, багаторазове повторення – розвитку пам'яті. Завдяки своїй ритмічності та римованості віршований текст пальчикової гри легко і надовго запам'ятовується.

Пальчикові ігри також готують дитячу руку до письма, адже пальчики стають спритними й рухливими, а кисті – більш гнучкими. Завдяки таким іграм дитина отримує різноманітні сенсорні враження, у неї розвивається здатність до спрямованої уваги й уміння зосереджуватися.

Деякі пальчикові ігри вчать малюків рахувати, в інших дитина має використовувати обидві руки, що розвиває кору головного мозку обох півкуль одночасно, інші сприяють кращому усвідомленню просторових понять вище і нижче, зверху і знизу, праворуч і ліворуч.

Відомо, що на пальцях і долонях є «активні точки», масаж яких позитивно впливає на самопочуття, покращує роботу мозку та внутрішніх органів.

Регулярні заняття підтримують організм в тонусі та забезпечують хороший настрій. Та це не найбільша користь, яку можна отримати від пальчикових ігор. Крім «фізіологічного» та інтелектуального розвитку, є інша, душевна складова впливу пальчикових ігор на дитину. Виразно показана вихователем гра дає імпульс до народження в душі дитини живого образу, що стоїть за жестом, сприяє пробудженню своєрідної внутрішньої душевної рухливості. Розмаїтні, красиві, осмислені, наповнені змістом рухи й жести виховують у маленької дитини естетичне сприйняття.

Коли дорослий справді захоплений грою й оживляє образ у своїй душі, то дитина завдяки своїй глибокій здатності й потребі наслідувати також може поринути й глибоко пережити цей процес.

Крім того, у вальдорфському дитячому садочку велике значення має те, яким чином педагог подає дітям пальчикові ігри. На першому місці стоїть душевно-духовний аспект, а не фізичний. Ігри тут – не просто гімнастика для пальців, а справжнє диво перетворення. Адже дитина разом з дорослим просто на очах, без жодних спеціальних засобів, може створити казку, ожививши й перетворивши свої пальчики на будь-що: пташку, тваринку, будиночок, гномика... Усвідомлюючи таку свою здатність, можливість, дитина може відчувати власну спроможність, впевненість у своїх силах, дає простір для прояву творчої фантазії. Діти, що відчували себе справжніми чарівниками, стають дорослими, які можуть творчо і сміливо підходити до вирішення своїх життєвих і професійних завдань.

До того ж пальчикові й жестові гри мають властивість «збирати» дітей, розвивають в них здатність до концентрації, що також може бути використано вихователем. Наприклад, якщо потрібно привернути увагу дітей перед будь-якою діяльністю, вихователь може провести коротку пальчикову гру, і малюки будуть готові до подальшого сприйняття. Але з цієї ж причини зловживати іграми не можна – грати кілька разів впродовж дня, але потроху. Зазвичай дітей більше

приваблюють пальчикові ігри, що супроводжуються співом, мають мелодію. Синтез руху, мовлення і музики дає можливість легко й ефективно сприймати зміст тексту й водночас розвиває музикальні здібності дітей.

Також можна помітити, що пальчикові й жестові ігри мають цілющий, коректувальний вплив на дітей, допомагають гармонізувати внутрішній стан: боязкому, малорухливому, загальмованому допомагають прокинутися і розкритися, а надто рухливому, неуважному – зосередитися, агресивному – опанувати себе. Часто їх використовують у роботі з дітьми з особливостями розвитку.

Пальчикові ігри дають можливість створювати радісну, емоційно здорову атмосферу для спілкування з малюками, розвивати й зміцнювати душевний, чуттєвий зв'язок з дитиною, радіти разом з нею і, водночас, поліпшувати мовлення і дрібну моторику. Це сприяє встановленню і зміцненню душевного та емоційного контакту між дітьми й дорослими, сприяє розвитку їх чуттєвої сфери. Такі ігри формують добрі взаємовідносини між дітьми, а також між дорослим і дитиною. Значно розширюється словниковий запас дитини.

Рекомендації щодо вибору та проведення пальчикових ігор

Існує величезна кількість різноманітних пальчикових ігор. Умовно їх можна розділити на два види. Перший – це ігри, у яких кожному пальчику приділяється окрема увага, у них обігруються назви, пальчики масажуються (або самомасажуються) і виконуються різноманітні рухи. Вони допомагають дитині краще відчувати й опанувати власне тіло. Інший вид – це жести, що відображають образи поетичного твору, покладені на текст, зазвичай віршований. Для таких ігор характерне поєднання дрібних рухів окремих пальчиків з більш великими жестами. Чудовим матеріалом для пальчикових ігор можуть слугувати як народні, так і сучасні дитячі пісеньки, віршики, забавлянки, примовки тощо. Головне, щоб у них яскраво і в доступній для дітей формі передавалися образи природних процесів, життя людини або тварин. Також важливою вимогою до тексту пальчикової гри є його насиченість дієсловами, що передають рух, дію. Адже важко показувати рухом те, що не містить його в собі.

Необхідною вимогою до тексту пальчикової гри є його ритмічність. Також ігри можуть відрізнятися за складністю залежно від віку дітей. Можна умовно виділити ігри для наступних вікових груп: до 1 року, від року до 3 років, від 3 до 7 років. В умовах вальдорфського дитячого садочка, життя якого протікає в ритмах, у тому числі – річних, доцільно підбирати пальчикові ігри співзвучно до тем та образів поточної епохи.

Так, в епоху Врожаю це пальчикові ігри на тему збирання врожаю, приготування їжі, в Осінню – ігри, пронизані настроєм осені (різнобарвного листя, лісових тварин, які готуються до зимової сплячки, дощику, грибів). В епоху Ліхтариків – ігри, у яких можна пережити протистояння світла і темряви, про ліхтарики, гномиків, велетнів. Взимку – ігри про сніг, мороз, зимові забави (ковзани, санки, ліплення сніговиків) і т. п. Навесні – ігри про пробудження природи

(рослин, тварин, птахів) і прихід весни. Влітку – ігри про комашок, тварин, тепле сонечко, купання в річці, смачні дари літа (ягоди, плоди) та ін. В епоху Професій – ігри, що ілюструють різні професії та ремесла (кравець, швачка та ін.), роботу інструментів (молоток, пила, голка з ниткою й ін.). Також вірші підбирають до народних та релігійних свят, які проживають в саду, – Різдва, новорічних свят, Масниці, Великодня, Дня Матері, Трійці та ін. Відповідні за змістом та внутрішнім відчуттям пальчикові та жестові ігри допомагають дітям пережити настрій, який несе епоха, налаштувати їх на потрібне переживання.

Зазвичай у ритмі дня групи дитячого садка пальчикові ігри знаходять своє місце під час ранкового та вечірнього кола, в перехідних моментах добового ритму (перед/після творчої діяльності прогулянки, вільної гри, трапези й т. п.).

Грати в пальчикові ігри можна по-різному. До тієї самої гри вихователь може підібрати різні варіанти рухів. Часто на початку своєї роботи з дітьми молоді вихователі хочуть грати в пальчикові ігри з «перевіреними» рухами, намагаючись точно відтворювати побачене у більш досвідчених колег. З одного боку, це дає впевненість у своїх діях, до того ж деякі ігри вже стали майже традиційними та супроводжуються вдалими й гармонійними рухами. З іншого боку, не варто забувати, що виховання дітей – процес творчий, що стосується також жестових ігор. Адже на кожен гру можна поглянути по-новому, відчути, який рух народжує вона саме в вашій душі й спробувати його реалізувати. Адже тільки те, що є правдивим, живим, радісним для дорослого, зможе стати таким для дітей. Це не значить, що всі ігри потрібно «переробляти» на свій лад. Головне пам'ятати, що принесена дітям гра має бути нами пережита й осмислена в аспектах внутрішнього змісту та жестів. Згідно з цим підходом в книзі до деяких ігор запропоновано різні варіанти рухів.

Попри велике різноманіття ігор та рухів у них існують деякі принципи, закономірності яких варто дотримуватися при їх проведенні. Спробуємо розглянути тут основні з них.

- 1. Душевний контакт з дитиною.** Перш ніж почати гру, необхідно відчувати, що дитина відкрита до вас і готова взаємодіяти. Час вашої спільної гри не буде продуктивним, якщо дитина буде перебувати в стані внутрішнього напруження. Або ж гра може зовсім не відбутися, якщо дитина не «бачить» вас, внутрішньо не перебуває в контакті.
- 2. Внутрішній образ гри в душі дорослого.** Дуже важливий аспект, адже якщо вихователь не створює і не утримує у своїй душі образ того, що зображує рухами, то такі механічні дії, порожні для дитини, не будуть нею сприйматися. Швидше за все дитині важко буде наслідувати дорослого, якщо взагалі можливо. І ті чари перетворення, про які ми говорили вище, своїм існуванням зобов'язані сильному та яскравому образу в душі вихователя, який він несе дітям. У пальчиковій та жестовій грі головний акцент робиться не на видимій схожості рухів, а на тому, як дитина внутрішньо переживає їх. Важливо занурюватися в проживання образу, проводити його через себе. Іншими словами, поєднатися душевно з власним рухом, максимально його відчувати й пережити. Акцент, таким чином, переноситься із зовнішнього плану на внутрішній.
- 3. Властивий дітям темп та тривалість гри.** Взаємодіючи з дитиною, дорослий має враховувати особливості сприйняття дитини – говорити й діяти достатньо повільно, щоб дитина встигала стежити за рухами й наслідувати дорослого. Тривалість однієї пальчикової гри, як правило, не перевищує 2–3 хвилин. Не варто забувати, що після кожної гри необхідно розслабляти пальчики, давати їм перепочинок, а руки навантажувати рівномірно. Це можна зробити, чергуючи гру обома руками (якщо перший раз провідною є права рука, то при повторенні буде ліва). Це дає можливість розвивати рівномірно обидві половини тіла.

- 4. Жест випереджає мовлення.** Це важлива умова для гармонійного й ефективного проживання дітьми гри. При такому підході дитина встигає сприйняти жест тілесно і після того – мовне його втілення як певне поняття щойно пережитого жесту. В іншому разі, коли мовлення передує рухові, дитина перестає сприймати його повноцінно, щойно вступає жест. Таким чином, втрачається частина змісту. Сенс почутого в такий спосіб може «спорожніти». Адже природний шлях пізнання дитини відрізняється від дорослого, інтелектуального шляху, і починається з дії. Щось зробивши, реалізувавши свою волю, дитина переживає якісь відчуття і тоді може їх осмислити по-своєму і «зробити висновки»: дія – відчуття – поняття або воля – почуття – мислення. Лише виконавши та переживши дію-жест, дитина може міцно зв'язатися на всіх рівнях з даною грою і гармонійним чином «засвоїти» гру в цілому.
- 5. Багаторазове повторення.** Рухи та мовлення дітей у пальчикових та жестових іграх базуються на наслідуванні дорослого. Оскільки ми не вчимо з дітьми тексту ігор спеціально, то впевнене їх засвоєння можливе шляхом регулярного багаторазового повторення. Це стосується як кожного окремого заняття, так і в цілому. Найкраще, коли одна гра повторюється приблизно в той самий час протягом одного-двох тижнів, і поступово додаються нові ігри. Зміни та доповнення в цьому процесі, як правило, полягають у зміні темпу, ускладненнях рухів. Так створюються умови, коли можна поринути в жест, образ, прожити власне тілесне Я. Багаторазове повторювання дає можливість зміцнити пам'ять дитини, у тому числі рухову, помічати свої відчуття, їх зміни. На початку знайомства з новою грою дорослий може повторювати їх 2–3 рази поспіль за одне заняття, орієнтуючись на власне відчуття та реакцію дітей. Якщо вони зосереджені на грі, беруть участь у ній всім своїм єством, то повторення доречне. Коли ж концентрація уваги слабша, краще завершити

гру та змінити вид діяльності. Не варто очікувати від малюків швидкого включення в гру. Добре, коли кожна дитина має можливість брати участь відповідно до своїх здібностей і рівня знайомства з грою, включатися настільки, наскільки це є для неї комфортним. Пояснення, завдання і виправлення недоречні. Увагу дітей вихователь утримує своїм станом, власним інтересом і включенням у процес. Зацікавити та спонукати до дії дитину може захопленість дорослого.

- 6. Рухи мають відповідати характеру сказаного.** Гармонійний супровід мовлення забезпечується певною якістю рухів: маленький гном не буде робити величезні стрибки, а, певне, пересуватиметься маленькими та швидкими кроками, а осінній листок буде падати з дерева плавно і повільно. Важливо, щоб дорослий дбав про якість і точність власних рухів. Доречними будуть виразні, лаконічні та зрозумілі дитині жести.

У збірнику наведено приклади пальчикових ігор різної тематики: ігри з назвами пальчиків, до деяких епох вальдорфського колообігу року, універсальні гри, які можуть підійти до будь-якої епохи. Також наводиться приблизний опис жестів, що супроводжують текст. Читач може використовувати запропоновані рухи або вигадати власні, надихнувшись прикладом. Пальчикові ігри з дітьми дарують бадьорість і радість руху, роблять спілкування захопливим та веселим, насиченим та пізнавальним. Бажаємо вам отримувати задоволення та всебічну користь, а також натхнення у створенні нових, власних ігор!

Ігри для маленьких пальчиків

1

Пальчик-пальчик, де бродив? (1)

З оцим братом в ліс ходив, (2)

З оцим братом борщ варив, (3)

З оцим кашку поїдав, (4)

А з оцим пісні співав. (5)

(1) Великі пальці рухаються, інші стиснуті в кулак.
(2–5) По черзі, починаючи з вказівного пальця, пальці відгинаються і торкаються великого пальця.

Кінець безкоштовного уривку. Щоби
читати далі, придбайте, будь ласка,
повну версію книги.